

**SKUTECZNE MECHANIZMY DOSKONALENIA SYSTEMU
ZARZĄDZANIA PROJEKTAMI W OBSZARZE SPOŁECZNO-
EKONOMICZNYM I TECHNICZNYM**

**ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНИХ МЕХАНІЗМІВ
ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ПРОЄКТАМИ
В СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІЙ ТА ТЕХНІЧНІЙ ГАЛУЗЯХ**

**Skuteczne mechanizmy doskonalenia systemu
zarządzania projektami w obszarze społeczno-
ekonomicznym i technicznym**

**Формування ефективних механізмів
вдосконалення системи управління проектами
в соціально-економічній та технічній галузях**

Redaktor naukowy / Науковий редактор

dr Oksana Dubinina / д-р Дубініна Оксана
dr Andrzej Borowik / д-р Боровик Андрій

Lublin 2024

Publikacja współfinansowana przez Instytut Rozwoju Edukacji i Nauki «Wiedza» /
Видання співфінансовано Інститутом розвитку освіти і науки «Знання»

Recenzenci / Рецензенти:

dr Hab. Prof. **Natalia Bakhmat**, profesor zwyczajny, kierownik Katedry Teorii i Metodologii szkół podstawowych w Kamieńcu Podolskim Uniwersytecie Narodowym Iwana Ohienki, Kamieniec Podolski, Ukraina / **Бахмат Наталія** доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії та методики початкової освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, Кам'янець-Подільський, Україна;
Ks. dr **Andrzej Konachowicz**, Lubelski Instytut Kultury Prawosławnej, Lubelskie Samorządowe Centrum Doskonalenia Nauczycieli; Lublin, Polska / о. **Андрій Конахович**, доктор філософії, Інститут православної культури у м. Люблін, Люблінський центр підготовки вчителів самоврядування в Любліні, м. Люблін, Польща.

Redakcja naukowa / Наукова редакція

dr **Oksana Dubinina**, Profesor katedry Administracji Publicznej i Zarządzania Projektami Dydaktyczno-Naukowy Instytut Zarządzania i Psychologii Uniwersytetu Zarządzania Oświatą przy NANP Ukrainy, Kijów, Ukraina / д-р **Дубініна Оксана**, кандидат педагогічних наук, доцент, професор кафедри публічного управління і проектного менеджменту Навчально-наукового інституту менеджменту та психології ДЗВО «Університет менеджменту освіти». Київ, Україна (ORSID: 0000-0002-5405-8502 / o_dybinina@ukr.net).

dr **Andrzej Borowik**, Dyrektor Instytutu Rozwoju Edukacji i Nauki «Wiedza», nauczyciel przedmiotu historia i kultura Ukrainy w szkole podstawowej nr 18 imienia M. Rataja w Lublinie. Lublin, Polska / д-р **Боровик Андрій**, директор Інституту розвитку освіти і науки «Wiedza», вчитель історії та культури України ПШ № 18 імені М. Ратая в Любліні. Люблін, Польща (ORSID: 0000-0003-2674-6495 / osvita.lublin@gmail.com).

Redakcja techniczna / Технічна редакція

Yanina Wasylczenko / Васильченко Яніна

Redakcja tekstu/ мовна редакція

mgr Magda Radwańska / mgr Магда Радванська

ISBN 978-83-7847-963-5

MONOGRAFIA / МОНОГРАФІЯ

Skład, druk, oprawa: Wydawnictwo POLIHYMNIA Sp. z o.o.

20-832 Lublin, ul. Deszczowa 19

tel./fax (81) 746-97-17

e-mail: poczta@polihymnia.pl; www.polihymnia.pl

www.ebookipolihymnia.pl

Spis treści / Зміст

Andrzej BOROWIK / БОРОВИК Андрій / Oksana DUBININA / ДУБІНІНА Оксана

Wstęp / Вступ 8

CZĘŚĆ 1 / РОЗДІЛ 1

MECHANIZMY DOSKONALENIA SYSTEMU ZARZĄDZANIA PROJEKTAMI W OBSZARZE SPOŁECZNO-GOSPODARCZYM / МЕХАНІЗМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ПРОЄКТАМИ У СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІЙ ГАЛУЗІ

(red. nauk. dr Andrzej BOROWIK / н. ред. д-р БОРОВИК Андрій) 11

Pavlo DROZD / ДРОЗД Павло

Rozwitek duchowno-moralnej kompetencji pedagogicznych pracowników zakładów ogólnego średniego oświaty w eksperymentalnej działalności oświatowego zakładu / *Development of spiritual and moral competence of teaching staff of general secondary education institutions in the experimental activity of the educational institution* 11

Lesya GRICYAK / ГРИЦЯК Леся

Zastosowanie innowacyjnych technologii uczenia się w szkoleniu przyszłych menedżerów działalności społeczno-kulturalnej / *Використання інноваційних технологій навчання у підготовці майбутніх менеджерів соціокультурної діяльності* 29

Viktoriia HRYTSKO / ГРИЦЬКО Вікторія

Правове регулювання транскордонного співробітництва України / *Regulacje prawne współpracy transgranicznej Ukrainy* ... 39*

Vita KOTUBEI / КОТУБЕЙ Віта

Кримське питання у революційних подіях 1917–1920 років / *Kwestia krymska w wydarzeniach rewolucyjnych lat 1917–1920* 56

Oksana KOVALOVA / КОВАЛЬОВА Оксана

The state of scientific education in Ukraine and the readiness to implement its practices in secondary schools and extracurricular institutions: 2023–2024. Educational Monitoring Results / *Стан наукової освіти в Україні та готовність до впровадження її практик у загальноосвітніх школах та позашкільних закладах: 2023–2024 рр. Результати освітнього моніторингу* 75

Viktoriia HRYTSKO / ГРИЦЬКО Вікторія¹

Правове регулювання транскордонного співробітництва України

Regulacje prawne współpracy transgranicznej Ukrainy

За сучасних умов інтенсифікації євроінтеграційних процесів України, а також подій, що відбуваються на східних кордонах України, зростає роль транскордонного співробітництва, адже відкриваються нові можливості та постають нові виклики щодо сталого розвитку прикордонних регіонів.

У межах суміжних прикордонних регіонів поглиблюється взаємодія в економічній, соціальній, науково-технічній, культурно-освітній, екологічній та інших сферах для вирішення спільних та ідентичних проблем, а також розробляються та втілюються механізми підвищення конкурентоспроможності цих територій. Саме спільні узгоджені дії суб'єктів транскордонного співробітництва в межах їх повноважень, які перебувають під юрисдикцією двох і більше договірних сторін, дозволяють виявити, одержати та нарощувати позитивний синергетичний ефект для прискорення соціально-економічного розвитку периферійних прикордонних регіонів.

Транскордонне співробітництво (ТКС) позитивно впливає на розвиток як країн у цілому, так і їх окремих територіальних утворень, і тому воно є потужним фактором поступу України на шляху до європейської інтеграції. Світовий досвід переконує, що практична реалізація заходів такого співробітництва значно підсилює потенціал його сторін і учасників, зменшує регіональні диспропорції, сприяє ефективному розв'язанню комплексних проблем, притаманних сусіднім країнам. Ідея транскордонного співробітництва повною мірою відповідає європейській та національній регіональним політикам, які спрямовані на підтримку соціально-економічного розвитку, зміцнення інфраструктури, становлення конкурентоспроможності регіонів, підвищення рівня людського капіталу та якості життя населення та ін.

Важливе значення для подальшого розвитку транскордонного співробітництва мають питання правового забезпечення реалізації політики транскордонного співробітництва. На сьогодні в Україні вже сформувалась досить розвинута нормативно-правова база з питань транскордонного співробітництва, яка включає в себе: правові інструменти Ради Європи, які були ратифіковані Верховною Радою України, стали складовою національного законодавства; правові акти національного законодавства (закони, постанови, укази тощо); угоди про транскордонне співробітництво тощо.

Дослідженнями транскордонного співробітництва у теоретичному плані займалися зарубіжні та вітчизняні науковці. Зокрема, проблемам транскордонної співпраці присвячені роботи В. Будкіна, О. Вишнякова, О. Гонти, М. Долішнього, С. Дорогунцова, Д. Клімонта, Б. Суховірського, С. Федонюка, Л. Чернюк. Серед зарубіжних вчених, які досліджують транскордонне та міжтериторіальне співробітництво, слід назвати С. Банфі, М. Філіппіні, Л. Хант (2005), К. Лорд, С. Путреву, І. Ші, Е. Кохен, С. Кохен, С. Каусевіч, П. Лінч, Т. Колс, Е. Фенклова, К. Дінан, які

---

¹ Доктор філософії, старший викладач кафедри географії та суспільних дисциплін Мукачівського державного університету. м. Мукачево, Україна / *Doktor filozofii, starszy wykładowca Wydziału Geografii i Nauk Społecznych Uniwersytetu Państwowego w Mukaczewie. Mukaczewo, Ukraina* (viktoriagrisko@gmail.com)

узагальнили досвід діяльності транскордонних об'єднань країн Європи.

Організаційно-правове регулювання транскордонного співробітництва в Україні визначається Законом про транскордонне співробітництво, який набрав чинності 24 червня 2004 р., і постановою Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2002 р. «Деякі питання розвитку транскордонного співробітництва та єврорегіонів» включно.

Згідно із Законом транскордонне співробітництво (ст. 1) – це спільні дії, спрямовані на поглиблення економічних, соціальних, науково-технічних, культурних та інших відносин між територіальними громадами й місцевими органами виконавчої влади України й територіальними громадами та відповідними органами влади сусідніх держав у межах компетенції, визначеної їхнім національним законодавством [1].

Відповідно до статті 1 Закону суб'єктами ТКС є територіальні громади; представницькі органи місцевого самоврядування; об'єднання органів місцевого самоврядування; місцеві органи виконавчої влади України, що взаємодіють із територіальними громадами; органи влади сусідніх держав.

У статті 7 Закону визначені їх повноваження у сфері ТКС:

- 1) укладати угоди про ТКС і забезпечувати їх виконання;
- 2) дотримуватися зобов'язань України за міжнародними договорами України про ТКС;
- 3) брати участь у розробленні та реалізації спільних ініціатив, заходів, проєктів, програм та стратегій;
- 4) утворювати органи ТКС;
- 5) приймати рішення про вступ до відповідних міжнародних асоціацій, інших об'єднань;
- 6) вносити пропозиції щодо організації прикордонної торгівлі, створення транскордонних об'єднань;
- 7) інші повноваження у сфері ТКС відповідно до законодавства та міжнародних договорів України, згода на обов'язковість яких надана українським парламентом;
- 8) вносити пропозиції щодо запровадження спеціального порядку пропуску через державний кордон;
- 9) вносити пропозиції щодо внесення змін до актів законодавства з питань ТКС.

Відповідно до Закону України «Про транскордонне співробітництво» [1] суб'єкти ТКС можуть здійснювати співробітництво в декількох формах: єврорегіон; об'єднання єврорегіонального співробітництва; європейське об'єднання територіального співробітництва.

За статтею 13 Закону [1] суб'єктам ТКС надані такі додаткові повноваження у сфері державної підтримки розвитку ТКС:

- 1) організувати та координувати роботу з підготовки та реалізації проєктів (програм) ТКС;
- 2) брати участь у розробленні спільних проєктів (програм) та координувати їх реалізацію;
- 3) розробляти регіональні програми ТКС;
- 4) розробляти або брати участь у розробці державних програм розвитку ТКС;
- 5) забезпечувати у межах своєї компетенції виділення в установленому порядку з місцевих бюджетів коштів на розвиток ТКС.

За рішенням Кабінету Міністрів України таким ЦОВВ, що забезпечує формування та реалізує державну регіональну політику, є Міністерство розвитку громад та територій України (Мінрегіон) [2]. У Положенні про Мінрегіон передбачено, що відповідно до повноважень воно здійснює:

- загальну координацію ТКС, у тому числі підготовки та реалізації відповідних програм і проєктів, контроль за додержанням законодавства з питань ТКС; –

стимулювання участі регіонів у програмах та проектах розвитку міжрегіонального і транскордонного співробітництва;

- розроблення положення про проведення конкурсу проектів (програм) ТКС, які претендують на включення до державних програм розвитку ТКС;
- розгляд пропозицій суб'єктів ТКС України щодо включення проектів (програм) ТКС до державних програм розвитку ТКС;
- підготовку пропозицій щодо надання державної фінансової підтримки для реалізації проектів ТКС у рамках виконання державних програм розвитку ТКС та проектів, відібраних в установленому порядку для реалізації в межах виконання програм прикордонного співробітництва Європейського інструменту сусідства та партнерства згідно з укладеними міжнародними договорами України; затверджує порядок повідомлення та забезпечення функціонування реєстру угод про ТКС.

Організаційною формою співробітництва адміністративно-територіальних одиниць європейських держав, що здійснюється відповідно до дво- чи багатосторонніх угод про транскордонне співробітництво є єврорегіон. Стосовно формування та діяльності єврорегіонів постанова Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2002 р. № 587 «Деякі питання розвитку транскордонного співробітництва та єврорегіонів» (зі змінами, унесеними згідно з постановами Кабміну № 270 від 01 березня 2003 р. і № 1402 від 04 вересня 2003 р.) чітко визначає: «Розвиток єврорегіонів на території України здійснюється відповідно до вимог актів законодавства, зокрема Законів України «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про місцеві державні адміністрації», «Про зовнішньоекономічну діяльність», Указу Президента України «Про Концепцію державної регіональної політики й Угоди про партнерство та співробітництво між Європейськими співтовариствами, їхніми державами-членами й Україною, інших міжнародних договорів України» [3, с. 85].

Мінрегіон, згідно зі статтею 13 Закону України «Про засади державної регіональної політики» 2015 року, уповноважений стимулювати участь регіонів у програмах і проектах розвитку міжрегіонального та транскордонного співробітництва. Для виконання норм зазначених вище законів і повноважень у 2019 році Мінрегіон своїм наказом затвердив Типову форму угоди про транскордонне співробітництво [5], яку суб'єкти ТКС мають використовувати для належного правового оформлення їхньої співпраці із зарубіжними партнерами.

Основними напрямками співробітництва створених *єврорегіонів України*, згідно з постановою Кабміну, є поєднання зусиль в економічній сфері, розбудова соціальної, інформаційної та виробничої інфраструктури, будівництво та модернізація інфраструктури кордону, розвиток транспортної мережі, наукової та культурної співпраці, охорона навколишнього природного середовища, обмін досвідом між відповідними органами виконавчої влади й органами місцевого самоврядування, взаємна допомога в ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, боротьбі зі злочинністю й нелегальною міграцією тощо. Основними завданнями щодо подальшого розвитку єврорегіонів є такі: підтримка взаємовигідних зв'язків із сусідніми країнами, країнами-кандидатами та державами СС; здійснення заходів для поступового усунення перешкод (адміністративних, правових), що стримують розвиток транскордонної взаємодії; узгодження українського законодавства з питань регіонального співробітництва з міжнародними нормами [2].

З-поміж основних документів слід відзначити Закони України про транскордонне співробітництво та постанови Кабміну щодо функціонування єврорегіонів, а також Закон України «Про стимулювання розвитку регіонів» від 8 вересня 2005 р. № 2850, постанову Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2002 р. № 587 «Деякі питання розвитку транскордонного співробітництва та єврорегіонів»,

постанову Кабінету Міністрів України від 11 травня 2005 р. № 39 «Про затвердження Положення про порядок проведення конкурсного відбору проектів (програм) транскордонного співробітництва які можуть бути включені до державної програми розвитку транскордонного співробітництва», Розпорядження Кабінету Міністрів України від 15 березня 2006. № 49 «Про схвалення Державної програми розвитку транскордонного співробітництва на 2007–2010 р.», постанову Кабінету Міністрів України від 21 липня 2006 р. № 1001 «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2015 р.», постанову Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2006 р. № 1819 «Про затвердження Державної програми розвитку транскордонного співробітництва на 2007–2010 р.», наказ Мінекономіки «Про затвердження Порядку підготовки проектів (програм) транскордонного співробітництва, зразків листка реєстрації висновків попереднього розгляду проекту (програми) транскордонного співробітництва, листка результатів оцінювання проекту (програми) транскордонного співробітництва» від 3 червня 2005 р. № 158, наказ Мінекономіки «Про утворення міжвідомчої робочої групи з підготовки рекомендацій зі складання переліку проектів транскордонного співробітництва» від 5 березня 2007 р. № 65 [2].

Статус транскордонного та міжтериторіального співробітництва України з сусідніми прикордонними державами з точки зору міжнародного права визначається на основі сформованих міжнародно-правових механізмів у рамках Європейської рамкової конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями (Madrid, May 1, 1980 р.), Додаткового Протоколу (ETSNo 159, Strasbourg, November, 1995) та Другого Протоколу № 2 (ETSNo 169, Strasbourg, May, 1998), ратифікованих двосторонніх договорів про державні кордони з Угорщиною, Польщею, Румунією та Словаччиною, а також двосторонніх міжнародних договорів у сферах економічних, екологічних, гуманітарних спільних проектів, які є реальними юридичними механізмами у процесі європейської інтеграції [6, с. 45].

Практичне значення вищезгаданих міжнародних договорів полягає в тому, що вони формують основу міжнародно-правового механізму регулювання міжнародних відносин на двосторонньому та багатосторонньому рівнях. Предмет правового регулювання – транскордонне і міжрегіональне співробітництво різного ієрархічного рівня акторів, включаючи як юридичні, так і фізичні особи. Транскордонне співробітництво, засноване на таких угодах, може здійснюватися також між громадськими організаціями на різних рівнях (наприклад, державами і регіонами, регіонами і провінціями, регіонами і муніципалітетами, місцевими властями і міжнародними організаціями), і відповідно може стосуватись різних сфер співробітництва: політичні, економічні, торговельні, культурні та наукові.

Законодавство Європейського Союзу, яке стало більш активно застосовуватися у прикордонних регіонах після запровадження нового Інструменту добросусідства Європейського Союзу, може слугувати базою для подальшого розвитку транскордонного співробітництва із урахуванням рекомендацій Ради Європи та Європейського Союзу. Діяльність щодо розвитку транскордонного співробітництва має враховувати рекомендації європейських інституцій та базуватись на засадах: (транскордонного) партнерства; (транскордонної) субсидіарності; (транскордонного) громадянства; (транскордонної) близькості; (транскордонної) єдності; (транскордонної) синергії; (транскордонної) солідарності.

Особливої уваги заслуговує так звана Мадридська конвенція 1980 р.: Європейська Рамкова Конвенція про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями (від 21 травня 1980 р.) і два додаткові протоколи до неї – Додатковий протокол до Європейської Рамкової Конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями від

9 листопада 1995 р. [7] і Протокол № 2 [8] та Протокол № 3 [9] до Європейської Рамкової Конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями, який стосується міжтериторіального співробітництва від 5 травня 1998 р. (таблиця), а також офіційні матеріали й інші документи інститутів Ради Європи, Євросоюзу та їх керівних органів і структур із питань розвитку транскордонного співробітництва (протоколи, резолюції, рекомендації, доповіді, постанови, рішення, директиви).

Відповідно до положень Мадридської конвенції щодо транскордонного співробітництва між територіальними владами від 1980 р. сторони брали на себе такі зобов'язання: у межах національного законодавства вирішувати правові, адміністративні та технічні проблеми транскордонного співробітництва (ст. 4); розглянути можливості забезпечення регіональних і локальних властей спеціальними умовами для полегшення транскордонного співробітництва (ст. 5); надавати необхідну інформацію іншим сторонам, які підписали Конвенцію (ст. 6), своїм регіональним і локальним владам (ст. 7) і Раді Європи (ст. 8) [6, с. 49].

Таблиця

Інституційно-правовий розвиток ТКС у Європейській рамковій конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або владою

Назва	Дата підписання	Основні положення
Рамкова Конвенція про транскордонне співробітництво	21.05.1980	1. Держави заохочують транскордонне співробітництво
		2. Можливість укладання угод про ТКС в адміністративній галузі
		3. Угоди та договорами укладаються з урахуванням повноважень, передбачених законодавством кожної договірної сторони щодо міжнародних відносин
		4. Співробітництво між країнами, що мають спільний кордон
Додатковий протокол	09.11.1995	1. Право територіальних громад або властей укладати угоди про транскордонне співробітництво з територіальними общинами або властями інших держав
		2. Запровадження ТКС між територіальними громадами або органами влади в межах публічного права
		3. Правосуб'єктність органів ТКС
Протокол № 2	05.02.2005	Інструменти та нормативно-правова база Рамкової Конвенції та Додаткового протоколу поширюються на зовнішню співпрацю, яка не передбачає сусідських відносин (спільного кордону)
Протокол № 3	16.11.2009	1. Інституалізація співробітництва між територіальними громадами або владою
		2. Можливість створення органу єврорегіонального співробітництва як юридичної особи, що повинна діяти відповідного до національного законодавства тієї країни, де розташована штаб-квартира

Нормативні положення Додаткового Протоколу (ETS № 159, Strasbourg, November, 1995) до Рамкової конвенції пропонують моделі угод/договорів про транскордонне співробітництво, які пристосовані до потреб регіональних і місцевих властей.

У статті 3 Протоколу № 1 зазначається, що відповідно до угоди про транскордонне співробітництво, може створюватися орган транскордонного співробітництва, який буде виконувати завдання, покладені на нього територіальними общинами або владою.

У наявності є п'ять типових моделей міждержавних угод та шість типових моделей угод консультативного характеру, в яких зазначається різний ступінь

централізації і відмінності в адміністративних структурах країн-учасниць транскордонного співробітництва. Вищезазначений Протокол, який набрав чинності 1 грудня 1998 р., регулює створення постійних інституцій з транскордонного співробітництва публічно-правового чи приватно-правового характеру з органом, що приймає рішення. Ці постійні інституції мають ініціювати адміністративно-територіальні одиниці і власті до: а) укладання угод із транскордонного співробітництва з територіальними одиницями і властями інших країн; б) встановлення постійних органів співробітництва. Прийняті цим органом рішення були б обов'язкові для територіальних одиниць і властей, які уклали угоду [6, с. 49].

У 2004 році Рада Європи та ЄС розробили нові юридичні інструменти в сфері регіональних об'єднань, покликаних створити єдині правові норми їх утворення та діяльності – Регламент ЄС № 1082/2006 про Європейські об'єднання з територіальною співпраці та Протокол № 3 до Мадридської конвенції про єврорегіональні об'єднання з співробітництва (прийнятий в Утрехті 16 листопада 2009 р.). Метою зазначеного Протоколу № 3 є доповнення законодавчих рамок підтримки та розвитку в інтересах населення транскордонного та міжтериторіального співробітництва, передбачених Європейською рамковою конвенцією про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями й Протоколами до неї від 9 листопада 1995 року (ETS № 159) та 5 травня 1998 року (ETS № 169). Проект Протоколу був заслуханий у Парламентській Асамблеї, яка надала свій висновок про те, що єврорегіональному співробітництву надається велике політичне значення, а також зазначила, що Протокол № 3 формулює процедури створення юридичних рамок основ для встановлення міжтериторіального та транскордонного співробітництва місцевих і регіональних властей [9].

Основні юридичні характеристики Протоколу № 3 містять такі положення:

- територіальні общини або власті й інші органи можуть утворити орган транскордонного співробітництва у формі *об'єднання єврорегіонального співробітництва* (ОЄС) на території держав-членів Ради Європи, які є Сторонами цього Протоколу, відповідно до умов, передбачених ним (п. 1, ст. 1);
- визначається правосуб'єктність та право- і дієздатність, а також застосоване законодавство до об'єднання єврорегіонального співробітництва, а саме ОЄС є юридичною особою, що підпадає під дію законодавства Сторони, яка є державою – членом Ради Європи й у якій знаходиться його штаб-квартира;
- ОЄС має найширшу правоздатність, що надається юридичним особам відповідно до національного законодавства тієї держави;
- законодавство, яке застосовується до типу корпоративного суб'єкта, обраного для ОЄС членами, обумовлюється в угоді про заснування ОЄС без обмеження положень цього Протоколу чи будь-яких інших окремих положень, прийнятих Стороною відповідно до статті 13;
- ОЄС має право на власний бюджет і повноваження його виконувати;
- ОЄС може укладати контракти, наймати персонал, придбавати рухоме та нерухоме майно й здійснювати процесуальні дії (ст. 2);
- членами ОЄС є територіальні общини або власті Сторін-держав, а також можуть бути відповідні заінтересовані держави-члени Ради Європи; фізичні особи не можуть бути членами ОЄС;
- ОЄС засновується шляхом укладання письмової угоди між її членами-засновниками (ст. 4);
- статут ОЄС є складовою частиною угоди про його заснування (ст. 5);
- ОЄС виконує завдання, що їх доручають йому члени об'єднання. Сфера діяльності та

завдання повинні відповідати компетенції членів об'єднання відповідно до їх національного законодавства, а також бути переліченими в угоді й статутах (ст. 7);

- ОЄС ухвалює рішення та забезпечує їхнє виконання стосовно та в інтересах фізичних та юридичних осіб відповідно до юрисдикції держав, до яких належать його члени. Члени вживають усіх необхідних заходів, які підпадають під їхню компетенцію, для забезпечення виконання рішень ОЄС (п. 2, ст. 7);

- завдання, визначені перед ОЄС, не повинні стосуватися здійснення розпорядчих повноважень. ОЄС не є уповноваженим уживати заходів, які можуть зачіпати права та свободи фізичних осіб чи обкладати зборами фіскального характеру (п. 3, ст. 7);

- ОЄС не має права здійснювати повноваження, які належать територіальним общинам або властям як представникам держав, до яких вони належать, за винятком випадків, коли це належним чином дозволено. Воно може здійснювати повноваження, які надають йому держави-члени ОЄС (п. 4, ст. 7);

- ОЄС засновується на обмеженій або необмеженій строк, який має визначатися в угоді й статутах (ст. 8);

- ОЄС (або, – якщо його активів недостатньо, – його члени спільно) несе відповідальність перед третіми сторонами за свої дії, у тому числі за борги будь-якого характеру, навіть тоді, якщо ті дії виходять за межі його завдань (ст. 9);

- ОЄС несе відповідальність перед своїми членами за будь-яке порушення законодавства, під яке воно може підпадати; органи ОЄС несуть відповідальність стосовно ОЄС за будь-яке порушення законодавства, яке вони вчинили під час виконання своїх функцій; держава, на території якої планується заснування штаб-квартири ОЄС, може заборонити реєстрацію або опублікування повідомлення про ОЄС, якщо один чи більше його потенційних членів мають обмежену відповідальність – у разі виникнення спору між ОЄС та його членами компетентними судами є суди держави, де знаходиться штаб-квартира ОЄС (ст. 10);

- рішення та дії ОЄС підлягають такому самому наглядові й адміністративній та юридичній перевірці законності дій територіальних общин або властей, що вимагаються в державі, де знаходиться штаб-квартира ОЄС (ст. 11);

- у випадках, коли ОЄС здійснює будь-яку діяльність з порушенням норм державної політики, державної безпеки, охорони здоров'я або суспільної моралі держав, до яких належать його члени, або з порушенням державного інтересу зазначених держав, компетентний орган чи установа цих держав може заборонити цю діяльність на своїй території чи вимагати від членів, які підпадають під його (її) юрисдикцію, вийти з ОЄС, якщо останнє не припиняє відповідної діяльності;

- менеджмент і виконання бюджету ОЄС підлягають фінансовому аудиту відповідно до національного законодавства Сторони, де знаходиться його штаб-квартира (ст. 12) [10, с. 7].

- 5 липня 2006 року Європарламент і Рада ЄС розробили і схвалили Регламент 1082/2006, де передбачається можливість створення структур прикордонного, міждержавного і/або міжрегіонального співробітництва, іменованих «європейськими об'єднаннями територіального співробітництва» (European grouping of territorial cooperation) (ЄОТС), виключно з метою соціальної і економічної згуртованості в рамках ЄС і при строгому дотриманні законодавства зацікавлених країн [10, с. 7].

Законодавство Європейського Союзу, яке стало більш активно застосовуватися у прикордонних регіонах після запровадження нового Інструменту добросусідства Європейського Союзу, є базою для подальшого розвитку транскордонного співробітництва із урахуванням рекомендацій Ради Європи та Європейського Союзу.

Проте, діяльність щодо розвитку транскордонного співробітництва має враховувати рекомендації європейських інституцій та базуватись на засадах: (транскордонного) партнерства; (транскордонної) субсидіарності; (транскордонного) громадянства; (транскордонної) близькості; (транскордонної) єдності; (транскордонної) синергії; (транскордонної) солідарності.

Нормативно-правовими актами, що також в тій чи іншій мірі регулюють розвиток транскордонного співробітництва, є Закони України «Про місцеві державні адміністрації»; «Про місцеве самоврядування в Україні»; «Про зовнішньоекономічну діяльність»; «Про державний кордон»; «Про стимулювання розвитку регіонів»; постанова Верховної Ради України від 27 червня 2007 р. № 1242-V «Про Рекомендації парламентських слухань на тему «Про інтенсифікацію співробітництва України з Європейським Союзом у рамках єврорегіонів та перспективи транскордонного співробітництва»; Указ Президента України «Про заходи щодо активізації євроінтеграційного прикордонного співробітництва» (2007); постанова Кабінету Міністрів України «Деякі питання розвитку транскордонного співробітництва та єврорегіонів» (2002); Європейська хартія місцевого самоврядування та додатковий протокол до неї.

Серед інших міжнародних правових документів, які впливають на розвиток транскордонного співробітництва, слід виділити такі: нова Угода про партнерство і співробітництво між Європейським Союзом та Україною; Конвенція про оцінку впливу на навколишнє середовище у транскордонному контексті; Конвенція про охорону та використання транскордонних водотоків та міжнародних озер; Керівні принципи сталого просторового розвитку Європейського континенту (Ганноверські принципи), розроблені та схвалені Радою Європи; Європейська хартія просторового і регіонального розвитку (Торремоліноська Хартія); Регламент Європейського Парламенту та Ради № 1082/2006 про Європейські угруповання з територіального співробітництва від 5 липня 2006 р.; Концепція міжрегіонального та прикордонного співробітництва держав-учасниць СНД (Астана, 15 вересня 2004 р.) 5 листопада 2003 р.

Кишинівська декларація, ухвалена Комітетом міністрів Ради Європи, визначає наступні напрями подальшого здійснення транскордонного співробітництва:

- спрощення процедур, які стосуються перетину кордону громадянами;
- сприяння розвитку співпраці між навчальними закладами, укладання угод про партнерство, сприяння навчанню у транскордонному вимірі за кордоном та мобільності студентів і викладачів, розвиток культурної співпраці та громадянського суспільства;
- укладання угод між територіальними громадами або місцевими владами з метою створення органів з управління та забезпечення громадськими послугами (водо-, газо- та теплозабезпечення, утилізація відходів, громадський транспорт та управління комунальними об'єктами);
- надання юридичного статусу органам з питань транскордонного співробітництва, створеними територіальними громадами або органами місцевого самоврядування, що передбачає можливість цим органам мати власний бюджет, отримувати кошти з державних та приватних джерел, виконувати інші функції відповідно до чинного законодавства;
- гармонізація національних законодавств, зокрема, з метою створення спільних підприємств, розташованих на території декількох країн, руху їх коштів та податкового режиму для них; створення механізму для міждержавних консультацій з метою полегшення обміну інформацією між різними урядовими органами відповідних країн, надання юридичної допомоги та технічної підтримки для територіальних

громад або органів управління, які є учасниками транскордонного співробітництва;

- створення механізмів для активного сприяння поверненню біженців та переміщених осіб, включно з заходами щодо надання юридичної допомоги, забезпечення доступу до громадських послуг та транспортного сполучення, а також проведення роз'яснювальної роботи серед осіб, які повертаються до колишнього місця проживання згідно з чинним законодавством відповідної країни;

- заходи, спрямовані на боротьбу зі злочинністю у прикордонних районах та нелегальним переміщенням людей за допомогою спільного патрулювання території, а також заходи, спрямовані на забезпечення ефективного обміну інформацією між працівниками правоохоронних органів; заходи, спрямовані на забезпечення гармонійних стосунків та примирення між різними етнічними громадами, забезпечення належної участі представників етнічних меншин у роботі місцевих та регіональних органів управління тощо [11, с. 53–55].

Україна, прагнучи брати участь у європейських інтеграційних процесах і завдяки Постанові Верховної Ради України від 14 липня 1993 року «Про приєднання України до Європейської рамкової конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями» [12], на запрошення Ради міністрів Ради Європи, приєдналася до Європейської рамкової конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями.

Законом України від 24 червня 2004 року «Про внесення змін до Постанови Верховної Ради України «Про приєднання України до Європейської конвенції про основні принципи транскордонного співробітництва між територіальними общинами або органами влади 1980 р.» та про ратифікацію додаткових Протоколів до Європейської рамкової конвенції про транскордонну співпрацю між територіальними общинами або органами влади», – Протокол I та Протокол II до Конвенції були ратифіковані [13].

Прагматичною сутністю вирізняються на сучасному етапі головні стратегічні й фінансові документи, пов'язані з реалізацією програм єврорегіонального, транскордонного співробітництва, – Інструмент європейського сусідства й партнерства (далі – ІССП) – Регламент (СС) № 1638/2006, що встановлює загальні положення щодо Інструменту європейського сусідства й партнерства; Стратегічний документ Східної регіональної програми (2007–2013 рр.); Індикативна програма для Східного регіону ІССП (2007–2010 рр.), Стратегічний документ для України (2007–2013 рр.), Національна індикативна програма (2007–2010 рр.), Стратегічний документ та індикативна програма для Програми транскордонного співробітництва [10].

Згідно з програмою Інструменту європейського сусідства й партнерства (далі – ІССП), транскордонне співробітництво має на меті сприяти економічному та соціальному розвитку в регіонах по обидва боки спільних кордонів; вирішити спільні проблеми в таких сферах, як навколишнє середовище, охорона здоров'я, боротьби з організованою злочинністю; збільшити ефективність і безпеку кордонів; сприяти транскордонній «міжлюдській» співпраці на місцевому рівні [14].

На розвиток транскордонного співробітництва впливають такі міжнародні правові документи: нова Угода про партнерство і співробітництво між Європейським Союзом та Україною; Конвенція про оцінку впливу на навколишнє середовище у транскордонному контексті; Конвенція про охорону та використання транскордонних водотоків та міжнародних озер; Керівні принципи сталого просторового розвитку Європейського континенту (Ганноверські принципи), розроблені та схвалені Радою Європи; Європейська хартія просторового і регіонального розвитку (Торремоліноська Хартія); Регламент Європейського Парламенту та Ради № 1082/2006 про Європейські угруповання з територіального співробітництва від 5 липня 2006 р.; Концепція

міжрегіонального та прикордонного співробітництва держав-учасниць СНД (Астана, 15 вересня 2004 р.).

Значну частину законодавчої бази України щодо транскордонного співробітництва формують міждержавні угоди, наприклад, Договір про основи добросусідства та співробітництва між Україною і Угорською Республікою (6 грудня 1992 р.) [15]; Договір про відносини добросусідства і співробітництва між Україною та Румунією (2 червня 1997 р.) [16], Договір між Україною і Республікою Польщею про добросусідство, дружні відносини і співробітництво від 18.05.1992 р., Договір про добросусідство, дружні відносини і співробітництво між Україною та Словацькою Республікою від 29.06.1993 р. [18], Договір про добросусідство, дружбу і співробітництво між Україною та Республікою Молдова від 23.10.1992 р. [19], в яких в окремій статті передбачається розвиток транскордонного співробітництва, або угоди наступного типу: Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Угорської Республіки про транскордонне співробітництво від 21.04.1999 р. Угода між Урядом України та Урядом Республіки Польща про міжрегіональне співробітництво [21], Угода між Урядом України та Урядом Республіки Молдова про співробітництво між прикордонними областями України та адміністративно-територіальними одиницями Республіки Молдова [22]; Угода між Кабінетом Міністрів України і Урядом Словацької Республіки про транскордонне співробітництво від 05.12.2000 р. [23], Угода про асоціацію між Україною та ЄС [24], Угода про створення міжрегіональної асоціації «Карпатський єврорегіон» [25].

Таким чином, діяльність областей та єврорегіонів щодо транскордонного співробітництва базується на укладених договорах та угодах міждержавного рівня та угодах і рішеннях про співпрацю між органами місцевого самоврядування та місцевими органами виконавчої влади з адміністративно-територіальними одиницями країн, зокрема, що входять до складу єврорегіонів. Угоди реалізуються як у цілому на території областей, так і на території єврорегіонів. Так, стосовно єврорегіону «Буг» транскордонне співробітництво регулюється 22 угодами та іншими рішеннями, «Нижній Дунай» – 4, по Карпатському єврорегіону – 34, «Верхній Прут» – 15, «Дніпро» – 2, «Слобожанщина» – 2.

Усі єврорегіони, створені за участю областей України, не є юридичними особами. Їх діяльність узаконена підписанням транскордонних угод, що базуються на основних положеннях Мадридської конвенції та відповідних міждержавних двосторонніх договорах між Україною та сусідніми державами. Діяльність єврорегіонів регламентується статутами, які мають певні відмінності між собою. У зв'язку з цим Україні є доцільним здійснити відповідні кроки до ратифікації 3-го додаткового протоколу до Мадридської конвенції, який було відкрито до підписання на 16-й Європейській конференції міністрів, відповідальних за місцеве та регіональне врядування (16–17 листопада 2010 р., м. Утрехт, Королівство Нідерланди). Ратифікація цього нового правового інструменту Ради Європи буде мати велике значення для розвитку транскордонного співробітництва в Україні, адже цей документ передбачає створення єдиних (уніфікованих) стандартів для діяльності єврорегіонів (об'єднань єврорегіонального співробітництва).

З метою активізації соціально-економічного, науково-технічного, екологічного, культурного транскордонного співробітництва місцеві державні адміністрації затверджують Регіональні програми щодо розвитку транскордонного співробітництва. Тільки третина прикордонних регіонів України затвердили регіональні програми розвитку транскордонного співробітництва (Волинська, Закарпатська, Львівська, Луганська, Рівненська та Харківська області).

Відносини між владою прикордонних районів можуть бути також оформлені

договором про постачання товарів або надання послуг. Такий договір використовується для торгівлі, оренди, концесії. Він придатний для застосування як до комерційних операцій, що могли б узяти на себе фізичні та юридичні особи, так і до тих операцій, які потребують участі місцевих органів влади для виконання ними делегованих функцій. В цьому випадку це стосується концесій про надання певних послуг або договорів на здійснення громадських робіт, надання фінансування на пайових засадах одним органом іншому по обидві сторони кордону. Така форма є значно простішою, ніж спільна організація типу «транскордонного консорціуму».

У законодавчому середовищі України серед повноважень виконавчих органів місцевих рад та місцевих державних адміністрацій є організація та контроль прикордонної та прибережної торгівлі (ст. 35 Закону «Про місцеве самоврядування» та п. 5 ст. 17, п. 6 ст. 26 Закону «Про місцеві державні адміністрації»). Але не визначено, що розуміється під прикордонною торгівлею, у якому порядку встановлюється режим такої торгівлі та якою є її специфіка в умовах транскордонного співробітництва. Окрім того, за Законом «Про зовнішньоекономічну діяльність», Україна може укласти з сусідніми державами дво- або багатосторонні угоди про спеціальні правові режими прикордонної/прибережної торгівлі і передбачати взаємні пільгові умови для суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності. Проте практичного застосування такі статті законів майже не мали і їх використання у майбутньому, швидше всього, залежатиме від фахової підготовки місцевих керівників.

Одним з найбільш перспективних напрямів транскордонного співробітництва в економічній сфері можна вважати діяльність держави та регіонів з формування міжнародної мережі транспортних коридорів. Законодавча база в Україні для цього охоплює Постанову Кабінету Міністрів України «Про створення в Україні транспортних коридорів та входження їх до міжнародної транспортної системи» та Програмою створення та функціонування національної мережі транспортних коридорів України, які доповнюються Законом України «Про концесію».

Важливою міжнародно-правовою й договірно-правовою основою співробітництва України з Польщею, а також із Європейським Союзом і з іншими міжнародними європейськими організаціями, які безпосередньо регулюють систему транскордонного, міжрегіонального, єврорегіонального співробітництва є законодавство обох сторін, зокрема зводи законів Польщі щодо активізації та підвищення ефективності транскордонного та міжрегіонального співробітництва (договори, міжурядові угоди, спільні декларації, заяви, протоколи).

Ключовим інституційним механізмом міжрегіонального співробітництва між Україною та Польщею є *Міжурядова Координаційна Рада з питань міжрегіонального співробітництва (МКРМС)*, яка створена у 1995 році і діє на основі двосторонньої взаємодії. Вона об'єднує представників центральних органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування регіонів України та Польщі. У складі МКРМС функціонують Комісії: з питань пунктів пропуску та прикордонної інфраструктури, з питань просторового планування, з питань транскордонного співробітництва та з питань рятування та захисту населення в умовах надзвичайних ситуацій. Засідання Ради відбуваються один раз на рік, а засідання вищезгаданих комісій – як правило, двічі на рік.

Комісія з питань транскордонного співробітництва реалізувала низку проектів, основним з яких є спільний українсько-польський планувальний документ для прикордонної смуги України та Польщі «Концепція просторового розвитку районів, розташованих вздовж кордону України і Польщі». Цей проект був реалізований у 2012 році в рамках Програми сусідства та партнерства Польща-Білорусь-Україна.

Ще одним інструментом налагодження відносин та розвитку транскордонної

співпраці між Україною та Польщею є *Українсько-польський міжрегіональний форум*, який відбувається в рамках економічного форуму «Україна – Польща».

Основний правовий документ, що регулює транскордонну співпрацю Закарпатської області в межах українсько-польського транскордонного регіону є Угода між Закарпатською обласною державною адміністрацією України та Підкарпатським воєводством Республіки Польща про транскордонне співробітництво. Співпраця представників влади районів Закарпатської області з повітовою владою Підкарпатського воєводства представлена лише Виноградівською міською радою, Перечинською районною радою та деякими сільськими радами Перечинського району.

Українсько-словацький транскордонний регіон бере участь у функціонуванні Карпатського євро регіону, в рамках якого проекти націлені на розвиток муніципального та зеленого туризму, відродження та збереження культурної спадщини, формування бази інвестиційних ідей та пошуку інвесторів, розвиток інфраструктури, комунальної сфери, зміцнення екобезпеки, налагодження інформаційного обміну.

Створення Карпатського Євро регіону на початку 1990-х років стало першою в історії стратегічною ініціативою у сфері транскордонного співробітництва між регіональними та місцевими органами територіального управління прикордонних територій на кордоні п'яти країн колишнього східного блоку (Україна, Словаччина, Польща, Угорщина та Румунія).

Східна Словаччина та Закарпатська область України, а також прилеглі території Західної України, південно-східної Польщі, північно-східної Угорщини та північно-західної Румунії є унікальним регіоном Європи, оскільки тут стикаються кордони п'яти посткомуністичних країн.

5 грудня 2000 року Словаччина та Україна підписали міжурядову угоду про транскордонне співробітництво, яка набула чинності 29 січня 2001 року. Відповідно до вищезазначеної угоди уряди Словаччини та України зобов'язалися проводити спільні консультації з усіх юридичних, адміністративних чи технічних проблем, які можуть перешкоджати розвитку та безперебійному функціонуванню транскордонного співробітництва, а також надалі підтримувати діяльність місцевих і регіональних державних органів та самоврядування, спрямовані на започаткування та розвиток транскордонного співробітництва, і що в межах своєї компетенції вони надаватимуть фінансові ресурси місцевим та регіональним учасникам з метою ініціювання та розвитку транскордонного співробітництва. З метою сприяння та координації транскордонного співробітництва угодою було створено Словацько-українську (Українсько-словацьку) міжурядову комісію з питань транскордонного співробітництва, яка отримала повноваження створювати робочі групи для вирішення окремих питань [26].

Укладення двосторонньої угоди про транскордонне співробітництво у 2000 році та початок діяльності двосторонньої міжурядової комісії створили передумови для побудови договірних відносин між словацькими регіонами та українськими регіонами, які, відповідно до угоди, уповноважені на перехресне співробітництво – прикордонне співробітництво на спільному кордоні (Пряшівський самоврядний край – ПСК, Кошицький самоврядний край – КСК; Івано-Франківська область, Львівська область і Закарпатська область). Завдяки ініціативам на рівні комісії у 2004–2006 роках було сформовано чинну договірну базу міжрегіонального співробітництва прикордонних областей Словаччини та областей України. ПСК уклав угоди про співпрацю з усіма трьома регіонами України (ІВО, ЛО та ЗО), КСК уклав угоди з ЗО та ІВО. Угоди мають рамковий характер, вони встановлюють правила взаємного спілкування та двосторонньої співпраці в межах адміністративної компетенції областей Словаччини та

областей України.

З 1993 року – до кінця 2020 року було укладено 26 двосторонніх угод про співпрацю між словацькими та українськими громадами, більшість яких були укладені після підписання міждержавної угоди про транскордонне співробітництво у 2000 році. У більшості випадків це рамкові угоди, які підписувалися на рівні органів місцевого самоврядування (у формі меморандумів про співпрацю чи взаєморозуміння). Правосуб'єктами угод, уповноважених на транскордонне співробітництво в міждержавних угодах є 19 словацьких міст, 3 словацьких села, 16 українських міст і 2 українських села, розташованих на території областей. Найбільше двосторонніх угод має місто Перечин Закарпатської області (Україна), яке домовилося про формалізовану співпрацю з чотирма партнерами Словаччини (м. Гуменне, Собранці, Спишське Підградіє та муніципалітет Дрієніца). Ужгород (обласний центр Закарпатської області, Україна) має договірну співпрацю з трьома словацькими партнерами (Гуменне, Кошиці, Михайлівці). Серед словацьких міст Гуменне (Мукачево, Перечин, Ужгород) має найбільше угод про співпрацю (3 угоди) з українськими партнерами, за ними йдуть Спишска Нова Вес (Львів, Тячів) та Сніна (Хуст, Кременчук), які встановили договірне партнерство з двома українськими партнерами. Українські міста Хуст (Ліпани, Сніна) і Тячів (Бардіїв, Спишська Нова Вес) також мають двох договірних партнерів зі Словаччини.

До складу українсько-угорського транскордонного регіону входять Закарпатська область України та Медье Саболч-Сатмар-Берег Угорщини. Довжина спільного кордону суміжних прикордонних територій України та Угорщини становить 136,7 км.

Закарпатська область має діючі двосторонні Угоди про співробітництво з 13 регіонами країн Європи, зокрема з Кошицьким та Пряшівським самоврядними краями Словаччини, областями Саболч-Сатмар-Берег, Боршод-Абауй-Земплен та Гевеш Угорщини.

Українсько-румунський ТКР охоплює Закарпатську, Івано-Франківську, Чернівецьку та Одеську області України та 5 повітів (жудеців) Румунії, а саме – Сату-Маре, Марамуреш, Сучава, Ботошань та Тульча.

До складу українсько-молдовського ТКР входять адміністративно-територіальні одиниці Республіки Молдова: 10 районів (Каушень, Сорока, Кагул, Штефан-Вода, Окніца, Дондушень, Брічень, Чімішлія, Бесарабьяска, Тараклія) та два автономні утворення – Придністровська республіка (Transnistria) та Гагаузія; а з української сторони – Чернівецька, Вінницька та Одеська області. Зауважимо, що в останні десятиріччя відбулися суттєві зміни в адміністративно-територіальному устрої Молдови, що відповідно вплинуло і на структуру та соціально-економічний розвиток українсько-молдовського транскордонного регіону (ТКР).

Важливим елементом сприяння розвитку ТКС в Україні є відповідні національні й регіональні стратегії та програми, які розробляються на певний заздалегідь визначений період. На початку серпня 2020 року Уряд України ухвалив Державну стратегію регіонального розвитку на 2021–2027 роки. Досягнення її стратегічної мети, оперативних цілей та основних завдань пов'язано також і з використанням потенціалу ТКС. Зокрема, нею передбачено виконання Державної програми розвитку транскордонного співробітництва на період до 2027 року [27], яка має бути спрямована на сприяння формуванню та розвитку транскордонних кластерів в Україні; запровадження механізмів підтримки транскордонних індустріальних та технологічних парків, економічних і промислових зон на території України з метою стимулювання регіонального економічного розвитку, ін. У документі визначено пріоритетні напрями розвитку транскордонного співробітництва на період до 2027 рр., серед яких: реалізація в Україні стратегії ЄС для Дунайського регіону та Дунайської

транснаціональної програми, реалізація програм, що фінансуються за рахунок міжнародної технічної допомоги, а також програм прикордонного співробітництва в рамках Європейського територіального співробітництва на 2021–2027 рр. у межах фінансового інструменту «Сусідство, розвиток і міжнародне співробітництво» (NDICI). Також серед напрямів зазначений розвиток прикордонної інфраструктури гірських територій Карпат і розвиток інституційної спроможності суб'єктів та учасників транскордонного співробітництва (асоціацій органів місцевого самоврядування, громадських організацій, європейських об'єднань територіального співробітництва та інших форм транскордонного співробітництва).

Отже, транскордонне співробітництво є складовим елементом та невід'ємною частиною державної регіональної політики України. Все це обумовлює необхідність подальшого розвитку національного законодавства України, зокрема, шляхом створення більш ефективної державної підтримки, а також посилення координації транскордонного співробітництва, насамперед за участю Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України, Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, Міністерства закордонних справ України та інших центральних органів виконавчої влади.

Якщо брати до уваги, що за останнє десятиріччя напрацьовано велику кількість документів: концепції, спільні концепції програм розвитку прикордонного співробітництва на коротко- і довгострокову перспективу, конкретні проекти з широкого спектру питань транскордонного співробітництва, є потреба переглянути їх на предмет їхнього рівня, а також повноти виконання та всієї системи природоохоронного економічного співробітництва; необхідно спрямовувати державні важелі та внутрішні можливості регіону на подолання стримування розвитку прикордонних економічних зв'язків, забезпечення активного залучення в ці процеси підприємницьких структур малого і середнього бізнесу, а також особливу увагу звернути на розвиток спільної підприємницької діяльності, виробничого кооперування.

Положення українського законодавства, які стосуються ТКС, створюють передумови для його реалізації у певних організаційно-правових формах і форматах (спільні ініціативи, проекти, програми та ін.) між українськими органами місцевого самоврядування та їх асоціаціями, місцевими органами виконавчої влади і подібними органами та об'єднаннями інших європейських країн.

Разом із тим триває процес удосконалення національного законодавчого поля, а ряд програмних документів із питань ТКС будуть оновлені найближчим часом, що вимагає активного залучення до цього процесу усіх зацікавлених сторін. Потрібно розробити та удосконалити нормативно-законодавчу базу прикордонного співробітництва на базі методологічних критеріїв Євросоюзу. Необхідно ввійти з законодавчою ініціативою про прийняття закону «Про прикордонне співробітництво», оскільки Закон України «Про транскордонне співробітництво» (2004 р.) у багатьох аспектах не відповідає особливостям та характеру зовнішньоекономічної діяльності на регіональному, а саме прикордонному рівні. Необхідно попередньо відпрацювати і удосконалити нормативно-правову базу, функціональні обов'язки, права та відповідальність створених виконавчих структур в держадміністраціях відповідних регіонів. На сьогоднішній час діючі структури у цій сфері виконавчої влади здебільшого концентрують свою увагу на розвитку прикордонної інфраструктури, залученні іноземних інвестицій, експорті та імпорті продукції і послуг, видачі дозволів на здійснення зовнішньоекономічних операцій, що, безумовно, є дуже важливим. В той же час поза увагою залишаються окремі вискоєфективні форми прикордонного співробітництва.

Бібліографія

1. Про транскордонне співробітництво: Закон України від 24 червня 2004 р. № 1861-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1861-15#Text> (дата звернення: 10.10.2024).
2. Транскордонне співробітництво: правові основи та успішні практики: посібник / Ю.Б. Євчак, А. Зарді, Я.В. Лазур, Д. Очкаї, А.Є. Санченко, А.О. Сошников, В.А. Устименко, Ю.І. Фетько; за заг. ред. В.А. Устименка; ред.-упоряд. А.К. Гук, А.Є. Санченко. Київ, 2020. 152 с. URL: <https://rm.coe.int/posibnuk-tks/1680aedce1> (дата звернення: 10.10.2024).
3. Русняк М.М. Концептуальні засади польсько-українського єврорегіонального співробітництва. *Регіональні студії*. 2017. Вип. 10. С. 82–89. URL: <http://regionalstudies.uzhnu.uz.ua/archive/10/17.pdf> (дата звернення: 10.10.2024).
4. Про транскордонне співробітництво між територіальними общинами чи властями: *Європейська Рамкова Конвенція від 21 травня 1980 р. № 106*. Мадрид. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MU80K15U> (дата звернення: 10.10.2024).
5. Про засади державної регіональної політики: Закон України від 05 лютого 2015 р. № 156-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19#Text> (дата звернення: 10.10.2024).
6. Транскордонне співробітництво України: стан, проблеми, перспективи: монографія / за заг. ред. І.В. Артьомова. Ужгород, 2012. 520 с. С. 45. URL: https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/9868/1/05201458_monografiyatks.pdf (дата звернення: 10.10.2024).
7. Додатковий протокол до Європейської рамкової конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями. URL: <https://www.google.com/url?sa=t&source=web&rct=j&opi=89978449&url> (дата звернення: 10.10.2024).
8. Протокол № 2 до Європейської рамкової конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями, який стосується міжтериторіального співробітництва. Страсбург, 5 травня 1998 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_520#Text (дата звернення: 10.10.2024).
9. Протокол № 3 до Європейської рамкової конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями стосовно об'єднань єврорегіонального співробітництва (ОЕС). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_947#Text (дата звернення: 10.10.2024).
10. Боярський В.О. Додаткові протоколи до європейської рамкової конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями 1980 року. *Соціальний калейдоскоп*. 2020. Т. 1. № 2. URL: <https://socialcaideoscope.org.ua/index.php/journal/article/view/14> (дата звернення: 10.10.2024).
11. Мікула Н.А., Толкованов В.В. Транскордонне співробітництво: посібник. Київ: Вид-во «Крамар», 2011. 259 с. С. 53–55. URL: <https://rm.coe.int/book-trnskordonne-final-14-aprill-11/1680aed909> (дата звернення: 10.10.2024).
12. Про приєднання України до Європейської рамкової конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями: *Постанова Верховної Ради України від 14 липня 1993 року N 3384-XII*. Відомості Верховної Ради України. 1993. № 36. С. 370. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3384-12#Text> (дата звернення: 10.10.2024).
13. Про внесення змін до Постанови Верховної Ради України «Про приєднання України до Європейської конвенції про основні принципи транскордонного співробітництва між територіальними общинами або органами влади 1980 року» та про ратифікацію додаткових протоколів до Європейської рамкової конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями: Закон України від 24 червня 2004 року № 1879-IV. Відомості Верховної Ради України. 2004. № 50. С. 534. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1879-15#Text> (дата звернення: 10.10.2024).
14. Договір про основи добросусідства та співробітництва між Україною і Угорською Республікою від 06.12.1991 р., ратифіковано *Постановою Верховною Радою України від 01.07.1992 р. № 2527-XII*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/348_004#Text (дата звернення: 10.10.2024).
15. Договір про відносини добросусідства і співробітництва між Україною та Румунією від 02.06.1997 р., ратифіковано *Законом України від 17.07.1997 р. № 474/97-ВР*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/642_003#Text (дата звернення: 10.10.2024).
16. Договір між Україною і Республікою Польщею про добросусідство, дружні відносини і співробітництво від 18.05.1992 р., ратифіковано *Постановою Верховної Ради України від 17.09.1992 р. № 2611-XII*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/616_172#Text (дата звернення: 10.10.2024).
17. Договір про добросусідство, дружні відносини і співробітництво між Україною та Словачською Республікою від 29.06.1993 р., ратифіковано *Постановою Верховної Ради України від 24.02.1994 р.*

- № 4022-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/703_150#Text (дата звернення: 10.10.2024).
18. Договір про добросусідство, дружбу і співробітництво між Україною та Республікою Молдова від 23.10.1992 р., ратифіковано Законом України від 01.11.1996 р. № 459/96-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/498_161#Text (дата звернення: 10.10.2024).
  19. Про міжрегіональне співробітництво: Угода між Урядом України та Урядом Республіки Польща від 24.05.1993 р. Док. 616_771. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/616_171#Text (дата звернення: 10.10.2024).
  20. Про співробітництво прикордонних областей України та адміністративно-територіальних одиниць Республіки Молдова: Угода між Урядом України та Урядом Республіки Молдова від 11.03.1997 р. Док. 498_026. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/498_026#Text (дата звернення: 10.10.2024).
  21. Дулеба О., Оравцова В., Гавалцова А. *Словацько-українське транскордонне співробітництво на місцевому та регіональному рівнях як інструмент спільного територіального розвитку та оновлення України* : посіб. з планування та реалізації проектів транскордон. співробіт. Братислава, 2023. 60 с. URL: https://auc.org.ua/sites/default/files/library/transkordonne_spivr_web_0.pdf (дата звернення: 10.10.2024).
  22. Про затвердження Державної програми розвитку транскордонного співробітництва на 2021–2027 роки: Постанова Кабінету Міністрів від 14 квітня 2021 р. № 408. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnoyi-programi-rozvitku-transkordonnogo-s140421> (дата звернення: 10.10.2024).

References

1. Pro transkordonne spivrobitnytstvo: Zakon Ukrainy vid 24 chervnia 2004 r. № 1861–IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1861-15#Text> (data zvernennia: 10.10.2024). (in Ukrainian).
2. Transkordonne spivrobitnytstvo: pravovi osnovy ta uspishni praktyky: posibnyk / Yu.B. Yevchak, A. Zardi, Ya.V. Lazur, D. Ochkaï, A.Ie. Sanchenko, A.O. Soshnykov, V.A. Ustyomenko, Yu.I. Fetko; za zah. red. V.A. Ustyomenka; red.-uporiad. A.K. Huk, A.Ie. Sanchenko. Kyiv, 2020. 152 s. URL: <https://rm.coe.int/posibnuk-tks/1680aedce1> (data zvernennia: 10.10.2024). (in Ukrainian).
3. Rusniak M.M. Kontseptualni zasady polsko-ukrainskoho yevrorehionalnoho spivrobitnytstva. Rehionalni studii. 2017. Vyp. 10. S. 82–89. URL: <http://regionalstudies.uzhnu.uz.ua/archive/10/17.pdf> (data zvernennia: 10.10.2024). (in Ukrainian).
4. Pro transkordonne spivrobitnytstvo mizh terytorialnymy obshchynamy chy vlastiamy: Yevropeiska Ramkova Konventsia vid 21 travnia 1980 r. № 106. Madryd. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MU80K15U> (data zvernennia: 10.10.2024). (in Ukrainian).
5. Pro zasady derzhavnoi rehionalnoi polityky: Zakon Ukrainy vid 05 liutoho 2015 r. № 156–VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19#Text> (data zvernennia: 10.10.2024). (in Ukrainian).
6. Transkordonne spivrobitnytstvo Ukrainy: stan, problemy, perspektyvy : monohrafiia / za zah. red. I.V. Artomova. Uzhhorod, 2012. 520 s. S. 45. URL: https://dSPACE.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/9868/1/05201458_monografyatks.pdf (data zvernennia: 10.10.2024). (in Ukrainian).
7. Dodatkovyi protokol do Yevropeiskoi ramkovoï konventsii pro transkordonne spivrobitnytstvo mizh terytorialnymy obshchynamy abo vlastiamy. URL: <https://www.google.com/url?sa=t&source=web&rct=j&opi=89978449&url> (data zvernennia: 10.10.2024). (in Ukrainian).
8. Protokol № 2 do Yevropeiskoi ramkovoï konventsii pro transkordonne spivrobitnytstvo mizh terytorialnymy obshchynamy abo vlastiamy, yakyi stosuietsia mizhterytorialnoho spivrobitnytstva. Strasburh, 5 travnia 1998 roku. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_520#Text (data zvernennia: 10.10.2024). (in Ukrainian).
9. Protokol № 3 do Yevropeiskoi ramkovoï konventsii pro transkordonne spivrobitnytstvo mizh terytorialnymy obshchynamy abo vlastiamy stosovno obiednan yevrorehionalnoho spivrobitnytstva (OIeS). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_947#Text (data zvernennia: 10.10.2024). (in Ukrainian).
10. Boïarskyi V.O. Dodatkovyi protokoly do yevropeiskoi ramkovoï konventsii pro transkordonne spivrobitnytstvo mizh terytorialnymy obshchynamy abo vlastiamy 1980 roku. Sotsialnyi kaleidoskop. 2020. T. 1. № 2. URL: <https://socialcalescope.org.ua/index.php/journal/article/view/14> (data zvernennia: 10.10.2024). (in Ukrainian).
11. Mikula N.A., Tolkanov V.V. Transkordonne spivrobitnytstvo : posibnyk. Kyiv: Vyd-vo «Kramar», 2011. 259 s. C. 53–55. URL: <https://rm.coe.int/book-trnskordonne-final-14-aprill-11/1680aed909> (data zvernennia: 10.10.2024). (in Ukrainian).
12. Pro pryednannia Ukrainy do Yevropeiskoi ramkovoï konventsii pro transkordonne spivrobitnytstvo mizh

- terytorialnymy obshchynamy abo vlastiamy: Postanova Verkhovnoi Rady Ukrainy vid 14 lypnia 1993 roku N 3384-XII. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. 1993. № 36. S. 370. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3384-12#Text> (data zvernennia: 10.10.2024). (in Ukrainian).
13. Pro vnesennia zmin do Postanovy Verkhovnoi Rady Ukrainy «Pro pryiednannia Ukrainy do Yevropeiskoi konventsii pro osnovni pryntsypy transkordonnoho spivrobitnytstva mizh terytorialnymy obshchynamy abo orhanamy vlady 1980 roku» ta pro ratyfikatsiiu dodatkovykh protokoliv do Yevropeiskoi ramkovoii konventsii pro transkordonne spivrobitnytstvo mizh terytorialnymy obshchynamy abo vlastiamy: Zakon Ukrainy vid 24 chervnia 2004 roku № 1879-IV. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. 2004. № 50. S. 534. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1879-15#Text> (data zvernennia: 10.10.2024). (in Ukrainian).
  14. Dohovir pro osnovy dobrosusidstva ta spivrobitnytstva mizh Ukrainoiu i Uhorskoiiu Respublikoiu vid 06.12.1991 r., ratyfikovano Postanovoiu Verkhovnoi Radoiu Ukrainy vid 01.07.1992 r. № 2527-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/348_004#Text (data zvernennia: 10.10.2024). (in Ukrainian).
  15. Dohovir pro vidnosyny dobrosusidstva i spivrobitnytstva mizh Ukrainoiu ta Rumunieiui vid 02.06.1997 r., ratyfikovano Zakonom Ukrainy vid 17.07.1997 r. № 474/97-VR. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/642_003#Text (data zvernennia: 10.10.2024). (in Ukrainian).
  16. Dohovir mizh Ukrainoiu i Respublikoiu Polshcheiu pro dobrosusidstvo, druzhni vidnosyny i spivrobitnytstvo vid 18.05.1992 r., ratyfikovano Postanovoiu Verkhovnoi Rady Ukrainy vid 17.09.1992 r. № 2611-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/616_172#Text (data zvernennia: 10.10.2024). (in Ukrainian).
  17. Dohovir pro dobrosusidstvo, druzhni vidnosyny i spivrobitnytstvo mizh Ukrainoiu ta Slovatskoiiu Respublikoiu vid 29.06.1993 r., ratyfikovano Postanovoiu Verkhovnoi Rady Ukrainy vid 24.02.1994 r. № 4022-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/703_150#Text (data zvernennia: 10.10.2024). (in Ukrainian).
  18. Dohovir pro dobrosusidstvo, druzhbu i spivrobitnytstvo mizh Ukrainoiu ta Respublikoiu Moldova vid 23.10.1992 r., ratyfikovano Zakonom Ukrainy vid 01.11.1996 r. № 459/96-VR. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/498_161#Text (data zvernennia: 10.10.2024). (in Ukrainian).
  19. Pro mizhrehionalne spivrobitnytstvo: Uhoda mizh Uriadom Ukrainy ta Uriadom Respubliki Polshcha vid 24.05.1993 r. Dok. 616_771. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/616_171#Text (data zvernennia: 10.10.2024). (in Ukrainian).
  20. Pro spivrobitnytstvo prykordonnykh oblastei Ukrainy ta administratyvno-terytorialnykh odynyts Respubliki Moldova: Uhoda mizh Uriadom Ukrainy ta Uriadom Respubliki Moldova vid 11.03.1997 r. Dok. 498_026. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/498_026#Text (data zvernennia: 10.10.2024). (in Ukrainian).
  21. Duleba O., Oravtsova V., Gavaltsova A. Slovatsko-ukrainske transkordonne spivrobitnytstvo na mistsevomu ta rehionalnomu rivniakh yak instrument spilnoho terytorialnoho rozvytku ta onovlennia Ukrainy: posib. z planuvannia ta realizatsii proektiv transkordon. spivrobit. Bratislava, 2023. 60 s. URL: https://auc.org.ua/sites/default/files/library/transkordonne_spivr_web_0.pdf (data zvernennia: 10.10.2024). (in Ukrainian).
  22. Pro zatverdzhennia Derzhavnoi prohramy rozvytku transkordonnoho spivrobitnytstva na 2021–2027 roky: Postanova Kabinetu Ministriv vid 14 kvitnia 2021 r. № 408. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnoyi-programi-rozvitku-transkordonnogo-s140421> (data zvernennia: 10.10.2024). (in Ukrainian).

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>